

Міжнародний досвід врегулювання збройних конфліктів

27 квітня 2021 року Інститут законодавства Верховної Ради України презентував спільне з Комітетом з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин науково-практичне видання «Досвід врегулювання збройних конфліктів: міжнародно-правові документи і коментарі».

Відкриваючи захід, Перший заступник Голови Верховної Ради України, академік НАПрН України *Руслан Стефанчук* відзначив, що питання незаконної окупації Криму, дестабілізації ситуації на Сході України і милітаризації Чорного моря стали одним із пріоритетів під час обговорення на засіданні Міжпарламентської ради Україна-НАТО (UNIC) у лютому 2021 року. І хоча Україна має постійну підтримку іноземних партнерів щодо врегулювання ситуації на окупованих територіях, вибір остаточного формату залежить саме від Києва. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Територіальна цілісність України», ухвалена 16 грудня 2020 року, підтвердила позицію міжнародного співтовариства, висловлену на початку збройної агресії Російської Федерації проти України. Проте, незважаючи на міжнародний осуд, Росія продовжує підривати основоположні принципи міжнародного права, на яких базуються сучасні міжнародні відносини, світова безпека та міжнародний порядок. Ефективна національна стратегія врегулювання збройного конфлікту та відновлення суверенітету й територіальної цілісності України має відповідати нормам міжнародного права та враховувати наявний досвід врегулювання збройних конфліктів, зокрема із залученням потенціалу ЄС і НАТО.

Голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин *Дмитро Лубінець* наголосив, що в умовах сучасного світу мова йде не про війну як прямий виключно збройний конфлікт, а про гібридну війну. Водночас визначення «гібридної війни» у міжнародному праві не існує. Саме проблематичність встановлення факту втручання держави без використання її регулярних збройних сил створює відповідні труднощі у кваліфікації таких дій і притягненні до відповідальності сторін та учасників конфлікту, які ховаються за гібридизацією.

Народний депутат України, академік НАН України *Олександр Копиленко* відзначив, що нині акцент зміщується у бік широкого застосування політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших невійськових заходів. Все це доповнюється воєнними заходами прихованого характеру, у тому числі інформаційним протиборством і діями

сил спеціальних операцій. До відкритого застосування сили – часто під виглядом миротворчої діяльності та кризового реагування – переходять тільки на окремих етапах. Це не «класична війна», а новий тип «спецоперації», що значно ускладнює застосування традиційних механізмів врегулювання конфліктів, розроблених та застосовуваних ООН.

Виконувач обов'язків директора Інституту законодавства, член-кореспондент НАН України, Надзвичайний і Повноважний посол в Україні *Євген Бершеда* зазначив, що статус Російської Федерації як постійного члена Ради Безпеки ООН, а також її можливості в ОБСЄ значно обмежують можливості міжнародної участі у врегулюванні збройних конфліктів за прямої та опосередкованої участі цієї країни. Перш за все йдеться про події, які після розпаду СРСР мали місце у Молдові, Азербайджані та Грузії і призвели до фактичного поділу цих країн за участі російських військових контингентів. Водночас системний аналіз відповідних міжнародно-правових документів становить безсумнівний інтерес для України.

Завідувач відділу європейського права та міжнародної інтеграції, заслужений юрист України, професор *Олена Гріненко* наголосила, що після світових воєн міжнародне співтовариство поставило за мету виробити єдиний механізм задля реалізації спільних зусиль з підтримання миру та безпеки. Відтак, особливої уваги заслуговує посередницька діяльність міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів між державами. Мова йде, у першу чергу, про Раду Безпеки Організації Об'єднаних Націй, Раду Європи, Організацію з безпеки і співробітництва в Європі, а також Європейський Союз.

Заступник завідувача відділу європейського права та міжнародної інтеграції, к.ю.н. *Анна Кондратова* відзначила, що за даними Управління ООН з координації гуманітарних питань, кількість збройних конфліктів у світі зростає з 52 у 2018 році до 54 у 2019 році. Механізми підтримки міжнародного миру й безпеки залежать від характеру сучасних викликів і загроз, а формат і напрями міжнародного безпекового співробітництва перебувають у центрі уваги міжнародної спільноти.

Презентоване видання спрямоване на пошук конкретних відповідей на питання участі міжнародних організацій у досягненні домовленостей між воюючими сторонами, ефективності політики забезпечення миру та міжнародної безпеки, сприяння недопущенню або врегулюванню збройних конфліктів з огляду на результати спроб примирення, зокрема на Балканах, в Азербайджані, Грузії та Молдові. Розглянуті у виданні міжнародні документи мають як історико-правове, так і практичне значення для визначення моделей діяльності міжнародних організацій із врегулювання збройних конфліктів, які в кожному випадку мають власні особливості. Водночас, відзначаються й спільні ознаки механізму врегулювання збройних протистоянь. Йдеться про формування національного правового поля для врегулювання конфлікту та плану деокупації територій, а також постійно

діючи міжнародну миротворчу місію, яка стає платформою для узгодження позицій та примирення сторін, здійснює міжнародний моніторинг, надає консультативну та ресурсну допомогу.

Головний науковий співробітник Інституту законодавства, доктор юридичних наук *Віктор Базов* акцентував увагу на факторах доктринального та правозастосовного характеру, що ускладнюють врегулювання збройних конфліктів. Так, у презентованому виданні використано термін «збройний конфлікт», який позначає ширший спектр збройних протистоянь, зокрема етносепаратистські кризи на кордонах Європейського Союзу, що дестабілізують безпекову ситуацію у Європі та впливають на позицію і політику ЄС. Особлива увага звертається на застосування норм міжнародного гуманітарного права під час проведення міжнародних миротворчих операцій, зокрема «міжнародних гуманітарних інтервенцій». Зазначається, що проведення «міжнародної гуманітарної інтервенції», відповідно до положень глави VII Статуту ООН, можливе лише за резолюцією Ради Безпеки ООН у випадку порушення імперативних норм міжнародного гуманітарного права, які мають характер *erga omnes*.

Презентоване видання розраховане на парламентарів, державних службовців, дипломатів, суддів, прокурорів, адвокатів, науковців, викладачів та студентів, а також усіх, хто цікавиться проблемами міжнародної безпеки та міжнародного гуманітарного права.